

VREME KAO IGRAČKA

10-7476098

Dušan Radović toliko ne liči na pesnike za decu, koliko se strasni ljubitelji boksa razlikuju od skupljača voštanog cveća. Pesnici za decu sa mahom ljudi koji se rado sećaju detinjstva i njegov medijum pronose putem reči koja ne voli oporu misao. A Dušan Radović, šta on radi?

Još dok nije bio poznat na je u džepu svog prstuka nosio neobične zabeleške (koje se mogu zvati i pesmama i leko hoće), pisane tajno, u nekom magičnom stanju misli. Te njegove zabeleške, ti „tokovi dečjeg mentaliteta“, nemaju nikakve veze sa razneženom emocijom, sa detinjstvom kao sećanjem, sa primenjenom dispozicijom govorenja za decu. To je pitoma fantasmagorična misao o svetu, čudo podignuto na potenciju pesme, i to što ovo sve ima veze sa specifičnim „poezije za decu“ čini mi se da je određeno nekim sprovednim znacima. Ako ta veza odista postoji, onda ona može biti ovakva:

„Da bi jedno umetničko delo bilo zaista besmrtno, treba da potpuno izade iz granica ljudskog: zdrav razum i logika u moraju biti odsutni. Na taj način, ono će se približiti snu i dečjem mentalitetu.“ (Giorgio De Chirico)

Odbijam ovde reč „besmrtno“, ali mi je značajno to što dečji mentalitet odbija zdrav razum kao zdrav. Dušan Radović u svojoj poeziji uspostavlja tezu da je naviknuti način mišljenja dovoljno pokvaren da se njime ne može ni u život poezije „transponovati saznanja ili emotivne srazmežljivosti koji potiču od „dravne svesti“. On je našao da je najzgodnije za zbuñivanje čoveka njegovim sopstvenim glupostima — ako se celokupna aksiologija podržane kritički dečjeg mentaliteta.

Ona sakrivena beleška u džepu prstuka nastala je, volim da mislim, u jednom vulfovskom razgovoru sa kosmosom, i istovremeno, u jednom sasvim detinjastom verovanju da će znoj od papira i trske otići do zvezda ako se pusti u otvoreno letenje veće. U plavim očima Dušana Radovića, dobrog čoveka iz Beograda, najvećeg detaka u jugoslovenskoj poeziji, nećete naći, za gledate li se dobro, daleku plavet, ni taloge godina, gledaće vas de te. Dete koje neće da zna ono što zna, s razlogom, trenutak pesme za njega je moć govora, pun u nepoznatu, bolje rečeno — nekorisno. Magična jedinica njegova govora je reč iz non sensa, u sumi — ove jedinice donose govor smeha, nekog kosmičkog smeha, nekog lakrdijanja s konvencionalnim redom stvari. Njegov smeh nas čini dobrim jer učestvujemo u samom mehanizmu nastanka smeha.

Ovo veliko dete, koje se igra s vremenom, ima čudnovatu sposobnost da u pravom urbanom ritmu (godinama već), u centru atrakta koji danonoćno živi samo trenutke vremena, u studiju radija i televizije, gde vreme teče u svom luđačkom košmaru usijanja najsitnijih čestica vremena, gde se trenuci raspravljaju kao da su životi, u svem tom civilizacijskom umešesu čudnovato zanimljivog i potpuno nevažnog obrtanja reči da u svemu tome, za čudo ili posse prirodno, zadržu u svojoj reči dečji mentalitet, smisao za skladove i bote izvrnutih pitanja, nekonvencionalne premise, sasvim prisutne i

sasvim „na drugoj strani“ zaključke. Ovu logičku terminologiju ne upotrebljavam slučajno, Dušan Radović je pesnik koji isključivo misli, i kome „poetska slika“ ne predstavlja svetinju, kao što mu ni ruže, oblaci i noći ne izgledaju adekvatnim rekvizitima za poeziju.

Može biti da je njegova pesnička individualnost tako jako drugačija i tako mnogo čudna i tako uobičajeno neprimetna zbog toga što u sećanjima, i svim onim regionima misli koji crpu svoju snagu iz uglavnom seoskih idiličnih detinjstava, seljačkog emotivnog blaga sakrivenog iza običaja i valjda još više straha, što mu je dakle, poetska misao sveža, tek rođena, kao da nema pre-daka, kao da nije imala prethodnicu. Zato je neki smatraju dečjom, dakle detinjastom, dakle, prizemnom.

Prizemna jeste, ali nije prihvatila nikakvu konvenciju, ni tradicije, još manje današnji oportunizam. Ona gradi svoju misao na onoj čudnoj vitalnosti deca koja hodaju ovim našim ulicama i koji su zaboravili sve što je bilo. Zaboravili sve, već jednom zaboravili, ti detaci koji neće da znaju oa misle kako se misli. Koji govore neki čudnim spojem humora i jednostavnosti, koji u pričama vide samo priču, a u frazama samo irazu, u pedagogiji samo pedagogiju, u tati-nam zanosama samo ta ne zanos. Oni su divno poslovni i divno otrežnjeni od romantizma svakoga vida. Oni zive jedan budući život mnogo autentičnije od svin povesnini vožnji običajima. Duh je, a ne emocija, snaga njihove poezije. Njihove zvezde svetle na betonskim stubovima, i nije im nada umotana u misli, niti u filozofsko sutra. Njihove ljubavi su prestale da budu verničke prirode, a uputile su svoje tople ruke onima koje konvencijepornu i sasvim iskusno zaobilaze. Kaže se: Radovićevo poezija je non sens. A nije, on misli nešto drugičije nego što misli poezija, a naročito misao koja poeziju teoretski obrazlaže kao poeziju.

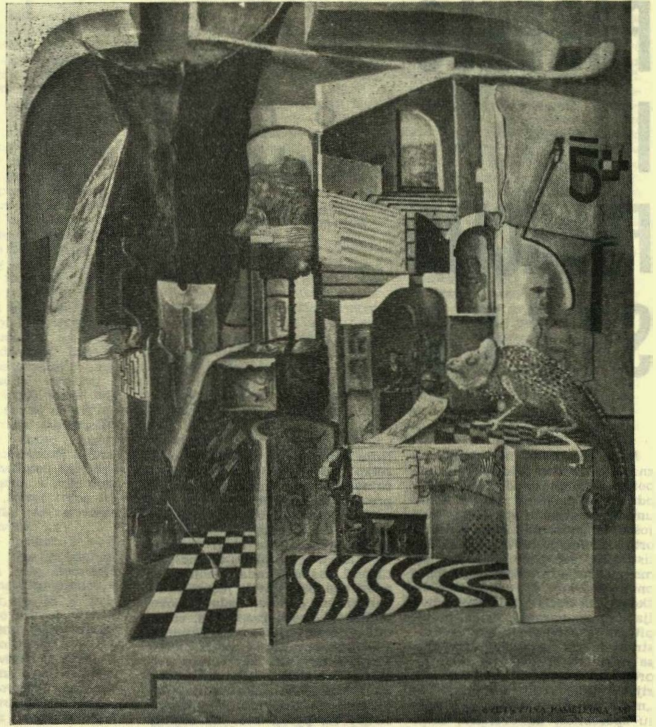
Kako se Dušan Radović divno složio sa vremenom! Može biti čudno ako kažem, ali njegova poezija, mislim, neće da sluša filozofsko smrtno vreme. Njegov čovek, njegovo dete nije ograničeno smrću, za smrt ono kao da nije čulo. Ono misli izvan prisutnosti smrti i u tome je mislim ključ njegove poezije. U Radovićevoj knjizi „Na slovo na slovo“ ima jedna fotografija na kojoj se u drugom planu, primećuje sat-lutka. Sa vremenom Radović razgovara pomoću te sprave.

„O mrtvima se ovih dana ope raspravlja u duhu latinske „O mrtvima samo dobro“. Za konvencionalnu misao to je prirodan odnos jer dimenzija smrti ispravlja dobro, bez ne o čoveku se može misliti zlo. Može li se misliti dobro bez korekture čovekove misli za dobro — smrti?“

Kao što dečji mentalitet nema za osnovni korektiv mišljenja smrt, nema je ni Radović. On oslobađa svet mišljenja koje stvara strah od smrti, a to znači od svih onih fenomena koji su u daljoj ili bližjoj vezi sa ovim starom i na taj način pokušava da stvori jedan novi sistem vrednosti, sadržan u dečjem mentalitetu, ali do sada ne i životno sadržan kao pesnička kreacija, kao jedan život.

Ona lutka-sat iz tv emisije

avtikovina kameleona. 1964.

LEON D. SEITKA

„Na slovo“ stalno nas upozorava da je u ovoj poeziji prisutnost Vremena stalna. To oslobodeno Vreme, otrgnuto od smrti, kao u poeziji vizionara i kao u mentalitetu deteta, neće i ne može da zna za ograničeni svet straha, za simbole kojima se svet otima za svoje izračunato postojanje. Tu nema detinjstva-sećanja, jer nema šta da mu oduzme dimenziju trajanja, nema šta da mu nametne da „misli svojom glavom“, da misli na svoju egzistenciju. Nema tu ni detinjstva-nade, jer nada nikad ne dolazi tamo gde se duh iz sebe obnavlja i sam iz sebe čini život otvorenim.

Moglo bi se reći da je detinjstvo o kome ovdje govornimo univerzalno detinjstvo: ono ima takve sitivne koji mu omogućuju da prolazi među umornim, istrošenim i u egzistencijski tvrđavu zaboravljanim ljudima, koji kako se zna čine većinsku normu sveta i koji pri svakom rešavanju o onom što se ima dopuštati u gradu ko zna kome, ne dopuštaju da se po dobrim starim običajima u projekt meša bunova pesnička misao. Ni reč o tome da ova poezija hoće da računava na to da se ona u praktički svakodnevni rezon uplete i ima uticaja. Reč je o tome kako ona može da opstoji među umornim rečima.

Ova poezija prelama svet na dečji pesnički način. Stalno kroz koje se svet prelama načinjeno je od totalitarnog detinjstva u jakom pogledu poezijom, koje vidi preko granica. Pesnik koji unosi svoje prisustvo u ovaj bezgranični svet mašte kao osnove misli, ne prepušta pesmu larprurističkom lutanju poetizacije, niti kratikom besciljnom plamenu dečjeg imaginativnog pogleda, on ga skuplja u događaj stvarnosti, on sa usijava na predmetima i događajima u kojima traže svoju prisutnost naše oči, ali mu ne dozvoljava da se rasprskava u vrtometu poezije. Dušan Radović upravlja letom non sensa kao pilot i usmeruje njegovo dejstvo u stvarnost. Ponekad mi se učini da tu postoji i jedna svesna kombinatorika koja non sens koristi kao bombu za zapaljenu modus vivendi, za skame-njenu svest. Bilo kako bilo, ova imaginativna struja koja otvara čuda i koja čudu u nesrećnim trenucima i služi, ima takvu duhovnu svežinu i takav preobražavajući zadržak, a istovremeno i takav poetski angažman (snom u javu bez patetike!) da ova poezija ne može da podnosi isključivo određene „za decu“ (fako to poezija koju može konzimirati neiskvareni medij dečje čitalačke svesti jeste) jer ima svoje mesto,

svoje čisto mesto u onim predelima poezije dobrog sroa koja je u nas, kada se izlume razneženi štimung, tako retko ili nikako negovana.

Radovićevo non sens nije refleks Čoveka koji se brani od godina. To nije ni fabrikat dobrodušne pedagoške vere u dete. Čovek koji se brani od godina u rečima ili pomoću njih stvara afektivne barijere kojima reči osuduje na stečeno iskustvo, u njemu nema više dečje hrabrosti za nova značenja. Dušan Radović u svojoj poeziji postoji zajedno sa vremenom, nikad bliži, nikad dalji od njega — to je definicija njegove optike. Zato reč koja ima hiljadugodišnje iskustvo i postojanje, čast i slavu, ponos i tradiciju, kad dođe u magični prostor „sna koji hoda ulicama“ postaje odmah razgoljena i zastidi se svojih umišljenih dimenzija. Tako prosta, skituta do gola počinje da se raduje, odista da se raduje, (naviknuta da brani!) i da svojim čudom ostvaruje mogućnost da potpunije živi, a i konzument koji primećuje jer mora da primi igru Aske, ne može da ostane zatvoren u bodljikavim limajama umornih konvencija, bar za trenutak.

Svi učesnici ove logički groteskne i imaginativno visoko ponesene igre, viši saobraćajni kontrolor Konstantin Konstantinović, gospođa Klara, princeza Nada, strašni lud gusari i miševi, oči ovaj putujućih ansambli opčinjen je rečju. Ove pesme nam pokazuju da se pomoću reči ne prave autentični događaji, već da je sama reč, samo njeno mesto u društvu drugih reči — događaj. Radovićeve reči su žar-ptice. Ove reči vode neku čudnu oslobodilačku bitku za svoja životna prava. Kada se organizuju u raspevanim gusarskim četama one izgovaraju onaj sakriveni emisao reči, onaj dobri duh svake reči koji su konvencionalne reči proterale.

Radovićevo poetsko reč ima u sebi otvorenost urbanog čuda. Iza nje ne osećamo toliko i tolike ključeve tradicionalne pobožnosti niti preobiljnu brigu za sutra i za svaki eventualni sušanj moguće spletke, njegova je reč otvoreno bezazlena „švejkovski humora, samosvesna oslobodena balasta neupotrebljivog iskustva. Ona je sva od bitnog jednostavnog značenja, sa nadmoći koju ima prema metafizičkom vremenu, sa velikim naponom čuda i prividno alogičnog, — ona se nalazi u najkonkretnijoj stvarnosti predmetnosti svoje pesme i najnečuvenijem svetlu nadmoćnog smeha.

Poslovana decu — zapazite ovu obrazajnost, ovaj odnos pesnika koji na svoju metaforu ne stav-

lja šminku, koji se ovako direktno obraća onima kojima je imaginativni jezik istinski saobraćajni jezik. Pesnikovo „ja“ nema ove razloga da se uzdržava od poistovećivanja svoje stvaralačke situacije sa medijumom igre, sa onom čudnom sjajnom kombinatorikom dečje invencije, sa mentalitetom deteta koje se smeje.

Evo tog nadmoćnog deteta, koje se smeje, koje ozbiljne stvari postavlja na glavu da bi bile ozbiljne, tog deteta čiji je humor istinski poetičan, jer ne kritikuje pojavu, nego se smeje samoj logici. To dete koje se smeje, ta moć Radovićeve poezije, ne smeje se događaju, nego stvara događaje po konceptima radosti, po razlozima smešnog, po jednoj neuhvatljivoj liniji čuda. U svojoj jednostavnoj bitnosti Radovićevo poezija se oslanja na samu reč, na najautentičniji trag iskustva. I dok njegove reči organizuju jedan skupni život, one prolaze kroz nama sasvim poznat svet, kroz sasvim obične kratke spojeve svakodnevnice. Ali se od jednom uzročno zbuni, sled uskomeša: događaji evo čudna dobijaju kretanja, iz njih se javljaju neopazana značenja, počinju da se zbuñuju naši čitalački orijentiri.

Da li ova poezija, koja ima poštovanje za dečji mentalitet, hoće da nam na najefikasniji način pokazuje sraj poetskog iskustva, da nam vraći potpuno nevine reči u — nevinim situacijama koje se događaju vodene čudom i smešom, a ne razlozima tako jakim i strašnim, koji nas vode i obezglavljaju, razlozima strategijske logike? Da li se ovdje poetično iskustvo tako dečji bezazleno, a sablasno zapravo, smeje logičkom iskustvu našega sveta?

Treba li zato što je Radović stvaralački postupak definiše superiornošću dečjega, treba li zato ovu poeziju zvati poezijom za decu? Reči ovakvog pitanja, u ovoj konstelaciji su — smešne reči.

U biću ove poezije ima danas beskraino prisustva: ima urbane nonsantimnosti i čuda koje je blizu zabezbečnosti, ima otkucanja široke popularnosti i u kratkoj amplitudi jakog udara apertne podtekstne misli, ima zvuka današnje beogradske ulice i šumova sa dalekih pesničkih putovanja u san, ima dopadljivog šarna i zbuñujućeg efekta. Ima.

Ova poezija ima čime da se izdvoji. Dušan Radović toliko ne liči na pesnike za decu, koliko se strasni ljubitelji boksa razlikuju od skupljača voštanog cveća.

Ili je ovo možda dečja poezija za odrasle?